

ויקהל-פקודי

אברבנאל שמות פרק לה

השאלה היא בכפל והיתור שיראה בזכרון מלאכת המשכן כי הנה תמצא שזכרה התורה ה' פעמים פעם בכלל ופעם בפרט מלאכת המשכן וכליו והקשה הדבר יותר בדברי משה בסדר הזה שאמר לישראל כל חכם לב בכם יבואו ויעשו את כל אשר צוה ה' את המשכן את אהלו וגו' וזכרה שם כל הדברים שצוה השם לעשותם ואת"כ זכר העשייה בכרט כל דבר ודבר בפני עצמו והיה מספיק שיאמר הכתוב ויאמר משה אל כל עדת בני ישראל את כל המלאכה אשר צוה ה' אותו. וכן ויעשו כל חכם לב כאשר צוה את משה כן עשו. ומה צורך לפרט הדברים פעם אחר פעם:

ואמנם למה הגיד הכתוב כל המלאכה הזאת בפרטיות הזה כל כך מהפעמים ולא הספיק לומר בכלל ויעשו כל חכם לב כאשר צוה ה' את משה. אבל הטעם בזה אצלי הוא מפני שלא עשו האומנים המלאכה הזאת באותו סדר מהקדימה והאחרון שצוה השם למשה בסדר ויקחו לי תרומה ולכך הוצרך הכתוב להגיד כאן איך עשו הכלים והדברים ההם שהיה באופן מתחלף למה שנצטווה בהם משה וכמו שביארתי בסדר הנזכר הסבה בחלוף הזה. ומפני שלא יחשוב אדם שכמו ששנו בסדר המלאכה כך שנו בעצמותה ובמספרה. הוצרך לבאר כאן כל דבר ודבר שעשו כדי להודיע שעשו כל הדברים שצוה השם ולא שנו דבר אלא בקדימה והאחרון בסדר המעשה. ואין אם כן בזה מותר כלל.

אברבנאל שמות פרק לה

השאלה הט' כמה שזכר הכתוב כאן ויביאו את המשכן אל משה האהל וגו' וחזר כל הכלים והדברים שנזכרו בפרשיות של מעלה זה כמה פעמים והוא כפל ומותר מבואר. כי היה די שיאמר ויביאו אל משה כל מלאכת המשכן וירא משה את כל המלאכה. והנה עשו אותה כאשר צוה ה' כן עשו ויברך אותם משה. ומה צורך בכל שאר הפרשיות מהדברים שנעשו שכבר נזכרו בסדר של מעלה זה כמה פעמים:

ויראה מסגנון הפסוקים האלה שהאומנים חכמי לב אשר עשו את המלאכה כאשר שמעו מפי משה את כל אשר צוה השם לעשות במלאכה ההיא. עשו מלאכתם באהליהם ולא הראו למשה דבר ממה שהיו עושים. וגם משה לא הלך לראות מה המה עושים באהליהם עד שנשלמה ומפני זה זכר הכתוב כאן כל הכלים שהביאו לפניו אחד לאחד בסדרם כפי הנחתם כדי שיראה חכמתם במלאכה ההיא ושלא שגו בה כלל. ולכך אמר בסוף הספור הזה וירא משה את כל המלאכה לא בזמן שהיו עושים בה, אבל ראה אותה אחרי הגמרה ותמה מאד איך הם ולא אחד מהם לא שגג בדבר מהדברים ההמה שעשו ולא שכחו מה שצוה להם בו דבר כי המורה על רוב חכמתם וזריזות' לעבודת השם ולכך בירך אותם משה כי ראויים היו לברכה. וזה טעם הספור הזה ולמה נזכרו כאן פעם אחרת הדברים הנעשים, והותרה השאלה הט':

הכיבוט:

רמב"ן שמות פרק לו פטוק ה

ועל הכלל כל זה דרך חבה ודרך מעלה, לומר כי חפץ השם במלאכה ומזכיר אותה בתורתו פעמים רבות להרבות שכר לעוסקים בה, כענין מה שאמרו במדרש יפה שיחת עבדי אבות לפני הקדוש ברוך הוא מתורתם של בנים, שהרי פרשתו של אליעזר שנים ושלושה דפין היא:

אור החיים שמות פרק לו

(יא) ויעשו וגו'. טעם אשר החזיר הכתוב כל הפרטים ולא הספיק לומר ויעש כאשר צוה ה' את משה, על דרך אומרם ז"ל (ב"ר פ"ס) בכפל פרשת אליעזר עבד אברהם כי מתוך שהביבה עליו כתבה ב' פעמים, וכמו כן גילה הכתוב בענין מעשה המשכן כי הביב עליו ולזה נכתב ב' פעמים:

סגנון:

רלב"ג:

ראוי שנעיין בהתרת ספק עמוק יקרה בזה הסיפור וברבים מסיפורי התורה, וזה שהוא ראוי בתורה מצד שלמותה שלא יהיה בדבריה כפל ומותר, ואנחנו רואים בזה המקום הכפל בלתי צריך אליו. יהיה די כשיאמר ויעש בצלאל בן אורי בן חור את כל מלאכת המשכן כאשר צוה ה' את משה ואתו אהליאב בן אחיסמך ... !

וכבר מצאנו כמו זה הכפל במקומות רבים מן התורה ולא מצאנו עד היום בנה סיבה

ואפשר שגאמרי, שכבר היה מנהג האנשים ההם בזמן מתן תורה שיהיו סיפוריהם בזה האופן: ונתברא אמןם ידבר לפי מנהג.

לגרום להתעניינות:

רלב"ג:

או נאמר כי מפני שקיצרה התורה במקומות רבים העמוקים, האריכה זה האריכות במקומות האחרים אשר האריכות בהם בלתי מויק, כדי שלא נחשוב, כי הקיצור היה במקומות ההם לפי שמנהג התורה לדבר בקיצור. כי כבר נראה מנהגה לדבר באריכות.

ולזה נתעורר לבקש הסיבה, מפני מה קיצרה התורה במקומות העמוקים ההם, ונעמוד מפני זה על טבע הנושא אשר בו הדברים ההם, כי הוא הסיבה בקיצור ההוא. ונעמוד מפני זה (= על ידי כך) על כוונת התורה באותם הדברים הקצרים כשנעיין בהם בכל הצדדים, שאפשר לעמוד מהם על כוונותיהם.

השיבות הפונא:

הרש"ר הירש:

נשים אל לבנו שהמשכן לכל חלקיו אינו אלא סמל, וששום דבר אין לו קיום סמלי אלא אם כן נעשה בכוונת מכוון לשם תכלית סמלית זו. — נשים אל לבנו, שאפילו ה"כתב והמכתב" שהם כ"כ סמליים עד שאין להם שום מובן אחר מאשר המסומל על ידם, בכל זאת מותנה שימושם בקודש בכוונת הסופר בכתבו, עד שלספר תורה יש קדושת ספר תורה אך ורק כשנכתב בכוונה "לשם קדושת ספר תורה". יתר על כן, בכתיבת האזכרות (שמות הקודש) צריכה כוונת הסופר לכתבם "לשם קדושת השם" להיות מבוטאת בפיו בשעת כתיבתם ולכל הפחות עליו לשוותה נגד עיניו תמיד. נשים עוד אל לבנו שתודעת המשמעות הסמלית של כלי המשכן בזמן עשייתם והתקנתם נדרשת ביותר, מפני שאותם הכלים — ארון, שולחן, מנורה, פרוכת, בגדים, קימרים גם מחוץ למשכן בשימוש רגיל יום יומי.

ואם ניתן דעתנו על כל אלה, נבין מפני מה חוזרת ונשנית בפסוקים לו, ח עד לט, לב כל עשיית המשכן לפרטיה, אף על פי שכבר ירענוה ממצות העשייה בפרשת תרומה, ולמה שוב חוזרת התורה בפרק לט, לג—מג ומונה את כל המשכן אחר לאחד בהבאתם אל משה? ולמה היא חוזרת עליהם בפרק מ בהקמת המשכן? ולמה לא אמרה התורה שהאומנים עושי המלאכה עשו הכל כאשר ציווה ה' והביאום אל משה ומשה הקים את המשכן והעמיד את הכלים כאשר ציווה ה' אותם?

ואם לא נטעה, הרי כוונת כל החזרות והפירוטים האלה היא ללמדנו: הן בעשיית המשכן, הן בהבאתו אל משה, הן בהקמתו היו כל הכוונות וכל המשמעויות המסוימות באלו המשכונ ובכליו לנגד עיני העושים במלאכה, והכל — בכללו ובפרטיו — נעשה והובא והוקם ברוח אותן כוונות.⁸

רמב"ן במדבר פרק ז פסוק ב

ועוד בזה טעם אחר במדרשם, כי לכל אחד מהנשיאים עלה במחשבה להביא חנוכה למזבח ושתהיה בזה השיעור, אבל נחשון חשב בשיעור הזה טעם אחד וזולתו כל אחד מהנשיאים חשב טעם בפני עצמו

והנה נשלט ספר גאולת מצרים ומתן תורה ומעשה המשכן וכליו. ותחיל העירו במקומות מפורזים בתלמוד ומדרשים על תכלית המעשים והמלאכות שנצטוו במשכן, מהו הנרמז בהם ומדוע היו כל זה השיעור וזאת התכונה ולא זולתם, כדאיתא בילקוט פקודי: "ר' נתניה אומר: אוהל מועד כנגד מעשה בראשית: יריעות — כנגד שמים וארץ, מזבח העולה — כנגד הבהמות, מזבח הקטורת — כנגד כל הבשמים, מנורה — כנגד חמה ולבנה...". ובדרך זו הלכו גדולי האחרונים הראב"ע והרמב"ן, הרמ"א והאברבנאל והרלב"ג, כולם העמיקו סוד לדבר על כוונת הבניין, כל אחד לפי דרכו; ואנחנו שמרגו את הכלל, שלא לזוז מפשטות הכתובים, וכך עשה רש"י בכל מלאכת המשכן וכליו, עזב את הרמזים והסודות הכלולים בהם, ולא באר כי אם פשוטו של מקרא כפי העולה מדברי חז"ל ומההתבוננות בדברי ה'. ואם נפשך חשקה בעיונים זהם תדרשם מעל ספרי גדולי המקברים אשר זכרנו, ותמצא מרעף. ואם תראה שאין דבריהם הולכים על דרך אחד, פעם יאמר האחד שהדברים מרמזים על גלגלי שמיים, והשני — שהם מורים על אברי האדם, והשלישי יבין מהם דברים רוחניים נשגבים — אל יפלא בעיניך, ולא תרחיק דברי אחד מהם בשביל התילוף הזה, ושומר הבודל שבין הילוף וסתיירה; כי ייתכן שצדקו כל דבריהם יחד, אף אם הם שונים, כל עוד אין בהם סתירה. כי הנה ידוע דרכי החכמה העליונה, לכרוך בפעולה אחת אל תכליות רבות. הנה רואים בחוש בנפלאות היצירה שחכמתו ית' תכלול כוונות ותכליות אין מספר במעשה אחד. וכאשר יוסיף אדם להתבונן במעשי ה', כן ירבה לו מספר הכוונות. ואם במעשה היצירה כן, מועד נרחיק הדבר במעשה התורה והעבודה?

— ואולם אחרי אשר הורשינו להתבונן בתכליות המעשים הללו, אף אנו נוסיף על דברי הגדולים שהזכרנו בחינה אחת בתכלית מעשה המשכן והמלאכות שנצטוו בו — אפשר שלא זכרוה המחברים ההם לרוב פשטותה והיותה גלויה במעט הסתכלות — והיא: כאשר בחר ה' בעם קרובו להיות לו סגולה, ראתה חכמתו, שבהיותם מקובצים על אדמתם בקיבוץ מדיני, יבקשו אומנויות שונות בכל מלאכת חרש וחושב, שבלעדם לא יתקיים הקיבוץ הכללי. כי כל מלאכת עבודה, תמצא שייפרדו למינים הללו: (א) קצתן הכרחיות, אי אפשר שיהיה האדם מאושר זולתן, כגון אותן שהן לצורך המזון, הכסות, המדור — הנקראות מלאכות הצורך. (ב) קצתן מביאות עזר ותועלת, כגון תיקון הורכים והגשרים, מלאכת המתכות והכלים — ונקראו מלאכות התועלת. (ג) מביאות עונג ועידון לחיי האדם, כגון מעשה הרוקם והחושב והצייר והמסתת וציפוי הזהב — ונקראו מלאכות ההדר... והנה כל המלאכות הללו משוכחות ומועילות להצלחת האומה כל עוד לא תצאנה מגבול הממוצע ותהרוסנה אל המותרות.

ובכל אלה המלאכות המותרות מניקות, ואולם המותרות כמלאכות ההדר והתענוג מחריבות את אושר המדינה, כי הן גורמות אהבת התענוגות תולשת הגוף וחמדת ההון והתפנוקים, ותולדנה קנאה ופירוד הלבבות ותעוררנה מלחמות ומריבות בין איש ושכנו, ועייז יתבלבל הסדר וישוב העם פרוץ ומשוחת... מעתה יתכן שכאשר ציווה ה' את עמו שיקדיש ראשית פרי בסנם ואדמתם לשמו, ואמר חז"ל: "אין לך דבר שאין ראשיתו מוקדשת לשמיים", כן רצה שירימו את ראשית פרי מחשבותיהם וכל כשרון מעשיהם הנוגעים לתיקון המדינה ויקדישום לצבודתו, יעשו מהם דבר לעבודת ה' במשכן וכליו ובגדי משרתיו, ועל ידי זה יהיו כל ענייניהם מקודשים לשמיים, כי יזכרו את ה' בכל מעשיהם ולא יתורו לבקש המותרות וליך אחרי ההבל, "כי מלאכה שלא היתה במשכן אינה חשובה מלאכה", ואין ראוי לאדם מישראל עובד את ה' שיעסוק בה.

ומה שלא בא הציווי הזה מאתו יתברך בפירוש (כוונתנו: שלא נאמרה המירה שבה יש לפתח כל מיני עשייות ואומנויות ומלאכות המתקנות ומקילות ומשפרות ומייפות את החיים), ושלא ניתן הגבול בין ההכרחי והרצוי ובין הפינוק והסילסול (הנקרא "מותרות"), הוא לפי שרצה הקב"ה שלא יישאר העניין של שיעור מסויים ומדרגה אחת מצומצמת, כי אם ישתנה בשנות הזמנים; וכאשר יבואו אל ארצם וינוחו מאויביהם ותרכה הצלחתם, כן ירבו לעסוק בחכמות ומלאכות שונות, ולא ירחיקו עצמם גם ממלאכות ההדר. הנה תראה שעד ימי שלמה ישב ארון ה' בתוך היריעה, וכאשר היתה הממשלה ביד שלמה, יהודה וישראל יושבים איש תחת גפנו, והכסף והזהב בירושלים כאבנים, ציווה ה' שייבנה בית לשמו, וגם בנה המלך בית למלכותו ובניינם מהודרים בכל מיני הוד, וכיסא שן וכלי משקה וכלי בית, יער לבנון... הנך רואה עו היכן הגיעו הדברים כבר בימים ההם, והלוואי לא היו יוצאים מן השיעור הזה! אבל אחר כך גדלה אהבת התענוג והסילסול ופרצו אל המותרות וקרה להם מה שקרה... והכלל, שבדברים כאלו הראויים להשתנות כפי הזמן, אין לגזור גזר מסויים: עד פה תבוא! ואולם הדרך היותר נכון להישמר מן המוקש הוא כמו שאמרו

אל לבו בין הטוב והרע, ולא יונה אחרי שרירות לבו הזונה. ולזה לא נדרר הי נדרר, כי אם
ציונה שייחדו את כל מעשיהם ומחשבותיהם לנברה ויקרישו ראשיתם
לעבודתו. ברוך הוא וברוך שמו אשר הגדילנו מן העמים ונתן לנו תורת אמת
וחוקים טובים למען תהיה אהבתו ויראתו על פנינו כל הימים.